

IVAN MARTINAC napravio je malu antologiju "magarećina" (Kraljež) koje su u hrvatskom tisku objavljene o Gibsonovu filmu "Pasija" te s njima "polemizira" svojom montažom njihovih "atrakcija"

*paroksizam
n krac nekadašnjeg, do*

Svojedobno je (1928.) čuveni filmski redatelj Carl Th. Dreyer snimio veličanstveni film *La Passion de Jeanne d'Arc*, koji je u Jugoslaviji preveden kao *Stradanje Ivane Orleanske*, što je dobar prijevod, iako bi bilo bolje *Stradanje Ivane Arške*.

Uvodne napomene

1.

Onomad se u kinima neovisne Republike Hrvatske pojavio film Mela Gibsona *The Passion of the Christ* "preveden" kao *Pasija*, što je posve nestručno. Zašto?

Ako zavirimo u najbolji englesko-hrvatski rječnik (od F. A. Bogadeka, iz 1926.) vidjet ćemo da se engleska riječ *passion* prevodi kao - trpnja, muka, Isusova muka, uzbudjenje, strast, žestina, žar ... Međutim, u hrvatsko-engleskom dijelu istog rječnika uopće nema riječi *Pasija*, jer ta u hrvatskom jeziku ne postoji. Istinabog, Slavko Pavešić je u svojemu *Jezičnom savjetniku* (MH, 1971.) spominje uz primjedbu da je francuskog podrijetla i da je bolje uzimati naše riječi.

Sve u svemu, ja ću u svojemu prikazu koristiti (kao naslov filma) doslovni prijevod - *Muka Kristova*, ili skraćeno - *Muka*.

2.

Odjednom sam se, valjda voljom sudsbine, sjetio da je davne 1952., na 3. kongresu Saveza književnika Jugoslavije u Ljubljani (gdje su se "lomila koplja" oko socijalističkog realizma) Kraljež pročitao referat, a na mnogo brojne komentare navodno bi odgovarao uvijek isto: "To što ste sada rekli - najobičnija je magarećina". Svidjela mi se ta riječ jer je "mekša" od riječi - glupost, kretenizam, bezobrazluk i samim tim - neutuživa. Nije mi, u mojim godinama, ni do kakva "šrapaca", a ipak ne mogu prijeći preko svih tih silnih magarećina izrečenih o *Muci Kristovoj*.

3.

I najposlije, ide mi na živce što gotovo svini nevjernici, a i oni ravnodušni (koji su gori od nevjernika) misle da kršćane treba privoditi pameti kao malu djecu, a zaboravljaju na sv. Pavla, jednog od najzanesenijih a istodobno i najbistrijih misilaca, koji je na samom početku kršćanstva izgovorio: si autem! "Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo praedicatio nostra, inanis est et fides vestra".

(Ako pak Krist nije uskrsnuo, zaluđu je, doista, propovijedanje naše, zaluđ i vjera vaša).

Ulomak je iz *Prve poslanice Korinćanima*, napisane u Efezu 57. godine oko Pashe, a kada se zna da je u njoj i *Hvalospjev ljubavi*, tada se mirne savjesti može zaključiti da je ta poslanica među najbriljantnijim proizvodima čovjekove ruke, koja je posegnula za perom.

Vjera je, dakle, vjera, i u tome je njezina veličanstvenost, ili kako reče jedan stogodišnji kardinal (gleđajući smrti u lice): "Sretan sam što se za mojega života nije dokazalo ni da Bog postoji, ni da ne postoji, te nam je time omogućena naša vjera". Stanje vjere ne pripada, znači, stanjima znanja ili neznanja i sami vjernici mogu sve riješiti bez malicioznih uplitivanja sa strane. Na kraju krajeva "ima više razloga za vjerovanje nego za nevjeronje". A sada slijede - magarećine.

Popis magarećina

Na vrhu liste je posve zaslужeno Marko Grčić, za koga sam držao da je najkulturniji od svih prijestolničkih novinara, što vjerojatno i jest, ali mu je u duši crnina. Jedino ću njemu,

budući da je glavni redaktor *Globusa*, pripisati i naslov teksta.

Dakle, **Marko Grčić**: *Je li film Pasija sadomazohistička pornografija za antisemite i flagelante* (*Globus*, 2.4.2004.).

- Biva očito da se filmom hoće nglasiti, posve nedvosmisleno, da su podli židovski svećenici prvo zaveli Judu, a onda do paroksizma podjari li bijes vlastite hrvatske policije kako bi, što prije, zapečatili sudbinu mrskom vjerskom prevratniku.

- U Gibsonovom filmu glavari svećenički ne pokazuju ni trunque ljudske suzdržanosti: oni su podiviljalo religiozno židovstvo, u najarognatnijem i najsrmtonosnijem obliku ...

- Činjenica je da su četiri kanonska Evangelja, upadljivo uporno, nastojala za Isusovu mučnu smrt skinuti svaku krivnju s Pilata i rimske vlasti i potpuno je prebaciti na domaće svećenstvo te na one židovske mase koje nisu prihvatile kršćansku religiju (u to doba još nije bilo kršćanske religije - pr. I.M.)

- Židovima nije dosta ovo neljudsko mučenje (od rimskih vojnika - pr. I.M.): oni ultimativno, na inicijativu svećenstva, zahtijevaju da Isus bude propet kao razbojnik.

- Križni put, od sudišta do Kalvarije, nešto je, po izričitome nasilju, najmonstruoznije što je ikad viđeno na filmu.

- Ovo sladostrasno uživanje u detaljima ljudskog čerećenja - za koje su, očito, jedini krivci Židovi, ne može pobuditi ni samlost ni kajanje. Meni to prije zvuči kao svojevrsna sadomazohistička antisemitska pornografija.

- Rani kršćanski antijudaizam je najopasniji sastojak vjere ...

- Antijudaizam je bjesnio gotovo kroz čitavu povijest kršćanstva, dok se, na kraju, nije pretvorio u najmonstruozniju svoju modifikaciju, u antisemitizam s holokaustom kao neizbjježivom posljedicom.

Don Ivan Grubišić (anketa *Slobodne Dalmacije*, 19. 3. 2004.):

- priznaje da mu je malo nedostajalo da izide iz kina usred projekcije. "Radi se o jednom izuzetno agresivnom filmu s puno nasilja. Mislim da je poruka filma podređena nasilju i prodaji na tržištu ... Film ne bi trebala gledati mlađa publika." (Fra Josip Marcelić i fra Ante Babić, koje je film potresao, mislili su drukčije, ali to ne spada u magarećine - pr.I.M.)

Drago Pilsel (Novi list, 21. 3. 2004.):

- Neki popovi koji su se već iskazali veličanjem teorije o velikoj vrijednosti hrvatske krvi, pa onda za onu koju proljevaju Srbi, Iračani ili Španjolci previše i ne mare, oduševljeno su pozdravili to što se 80 posto filma bavi mrcvarenjem ljudskog tijela ...

- Papa Ivan Pavao II. je zbog kršćanskog antisemitizma Židove zamolio za oprost. Ali ih nemali broj naših ljudi i dalje smatra odgovornima za smrt Isusa.

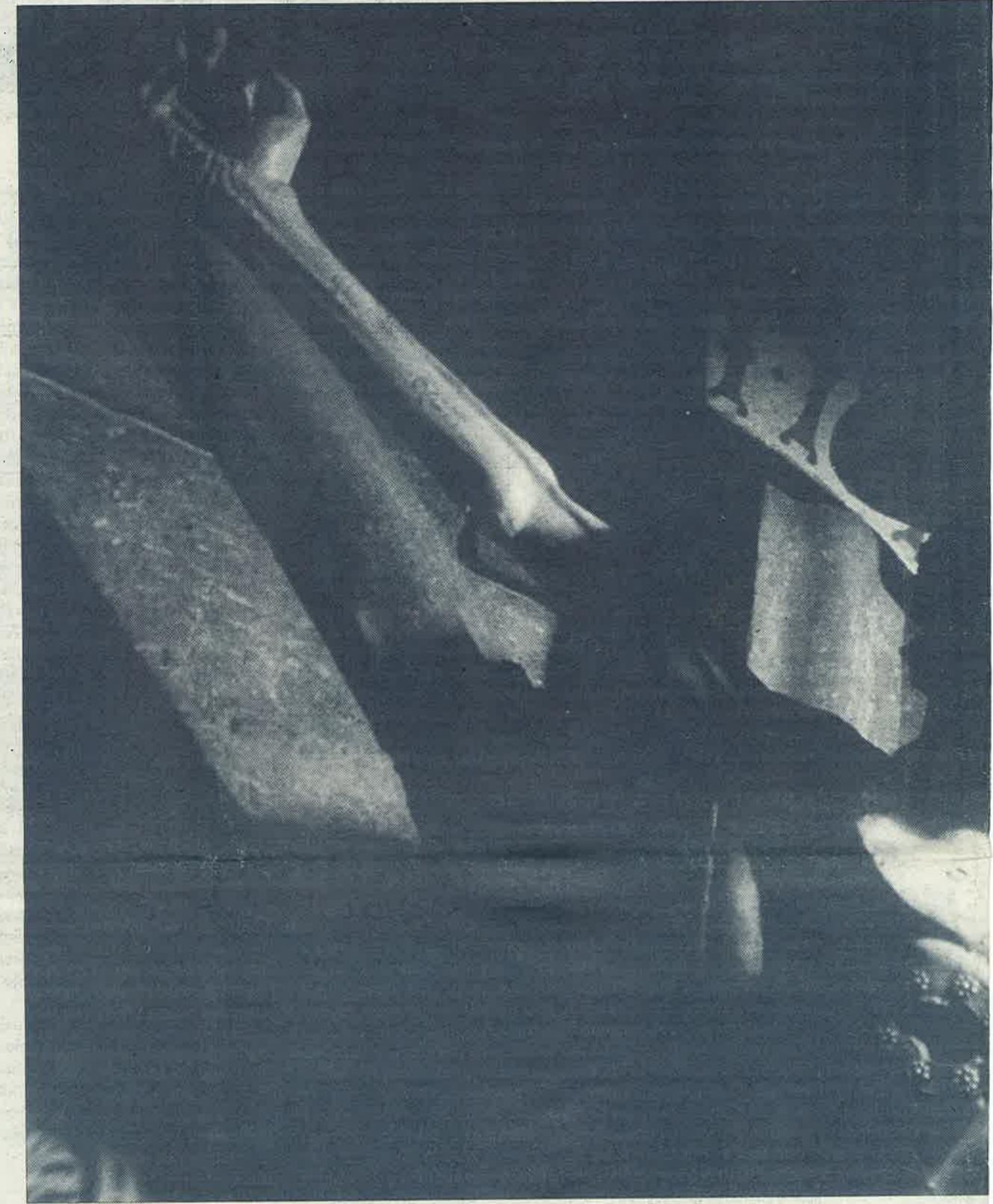
Don Anton Šuljić (Jutarnji list, 20. 3. 2004.):

- Glavni urednik *Ike* i predstojnik Tiskovnog ureda HBK drži da djeci ne bi trebalo prikazivati film.

- Mislim da ga i ja nemam želje gledati ponovno.

- Patnja je prenaglašena, čak do mjere dobrog ukusa, i nisam siguran da ovaj film može probuditi stvarni vjerski doživljaj.

Msgr. Mile Bogović (Hrvatsko slovo, 9. 4. 2004.):

Iz filma "Grad u sivom" Ivana Martinca - kadr br. 86

Muka Kris

Vjera je, dakle, vjera, i u tome je njezina veličanstvenost, ili kakav je (gleđajući smrti u lice): "Sretan sam što se za mojega života nije dokazalo ni da Bog postoji, te nam je time omogućena naša vjera". Stanje vjere je neznanja i sami vjernici mogu sve riješiti bez malicioznih uplitivanja.

- Biskup gospičko-senjski, predstojnik Vijeća za laike HBK, u razgovoru s Domagojem Margetićem kaže: Što se tiče osobno mog ukusa, čini mi se da je redatelj previše inzistirao na maltretiranju i sili, na toj tragediji sile i mržnje čak do karikiranja. Zbog toga ne bih više poželio gledati taj film, ali mislim da on može imati jako dobrih posljedica u našem društvu.

- Toliko eksplicitnog nasilja i toliko zluradog izživljavanja davno nije viđeno, ako je uopće viđeno u jednom ozbiljnijem filmu.

- Poetski realizam zamjenjuje otvoreni naturalizam i slijedi stotinu divljačkih zlostavljanja Isusa Krista ... Gotovo da i nema predaha.

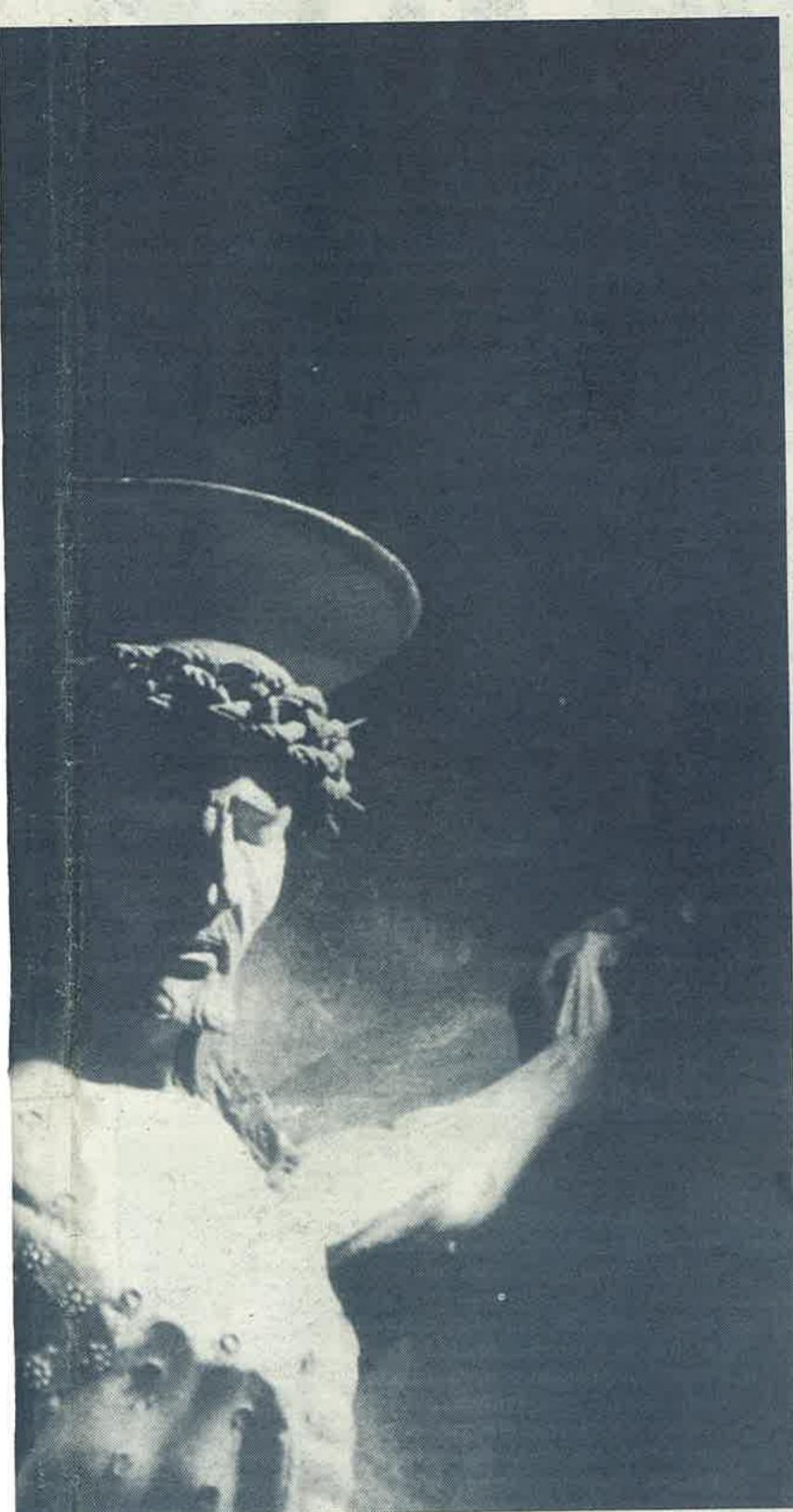
Ekransom se razlijeva krv, odvranjuju jauči, dere koža, pucaju kosti, probijaju udovi, vade oči i izdahnjuje u mukama. Gibson je bio na dobrom putu rabeći *flash-backove*, ali ih je premalo.

Jurica Pavičić (Slobodna Dalmacija, 28. 3. 2004.):

- U razgovoru sa Sinišom Kekećem kaže: Mene taj film nije naljutio kao filmskog kritičara, nego kao kršćanina. Držim da je užasno što Crkva kao uzor propagira film u kojem prevladava mizantropski, grozni pogled na ljudski rod, u kojem su osim dvije tri iznimke s aureolom svih ljudi nakazni. Mene u *Pasiji* ne smeta nasilje, nasilje u nekim slučajevima može biti katarzično ... Mene u *Pasiji* smeta duhovna pornografija,

Ide mi na živce što gotovo svi nevjernici, a i oni ravnodušni (koji su gori od nevjernika) misle da kršćane treba privoditi pameti kao malu djecu

Isus je, dolar

istova

kako reče jedan stogodišnji kardinal
a nije dokazalo ni da Bog postoji, ni da
jere ne pripada, znači, stanjima znanja ili
politanja sa strane

odnosno činjenica da taj film afirma
ra mržnju umjesto ljubavi. Inače, dra
gp mi je što su rezervu prema *Pasiji*
iskazala dva svećenika do čijeg miš
ljenja držim, a to su Ivan Grubišić i
Anton Suljić.

Radovan Stipetić (*Jutarnji list*,
3. 4. 2004.):

- Upozorio bih ipak, kako ocjene
posve suprotne Bozanićevim poхvala
ma dolaze iz istog tabora, ali s druge
adrese: pariški kardinal Jean-Marie
Lustiger odbacio je taj Gibsonov film

kao "sadističan i hollywoodski
uradak" ... Pariški kardinal osudio je
film kao promašen horror ... izraz
"kolektivnog sadizma" svojstven
današnjoj eposi nasilja. (Ivan Zvonimir
Čičak pak misli da je Stipetić
trebao spomenuti da je Luštinger
Židov).

Ante Tomić (*Jutarnji list*, 3. 4.
2004.):

- Svećenici ovih dana izlaze ozareni
s projekcije Gibsonove *Pasije*, sadoma
zohistički spektakl jednog katoličkog

fundamentalista masovno ih je oduše
vio, eksplicitno nasilje razgorilo je žer
avu njihove vjere. Novinski oglas citira
velečasnog Sudca (Otac, svetac i sudac
su iznimke, dakle - ne piše se sudca,
otca, svetca nego jednostavno - suca, oca,
sveca pr. I.M.), koji je tako ushićen
viđenim da se čini kako mu je u mruku
kinodvorane **vjerljivo** (naglasio I.M.)
još jednom prokrvarilo iz glave. I to
čovjeku baš da misliti. Ako već crkveni
profesionalci upravo u bičevanju
otkrivaju božanski misterij ...

Ivan Starčević (*Nacional*, 6. 4.
2004.):

- Pišući o emisiji na Novoj TV
(gdje su kod Petra Vlahova gostovali
grkokatolički svećenik Živko Kusić
i Židov Slavko Goldstein) kaže, na
kon duga uvoda: U takvom ozračju ...
razgovaralo se o Gibsonovu bolesno
sadističkom filmu. (Prepostavljam da
je mišljenje o filmu Starčevićevu, jer
ga gosti nisu izgovorili - pr. I.M.)

Radovan Stipetić, 2. put. (*Jutarnji list*, 17. 4. 2004.):

- Film *Pasija* ... nije jedini slučaj in
strumentalizacije kršćanstva za trenutne
potrebe ekstremne američke desnice.
Već godinama dvojica pisaca Tim La
Haye i Jerry Jenkins prodaju romane
iz serije *Left Behind* (*Ostavljeni*), koji
su kuriozan science fiction s rudimen
tarno shvaćenim kršćanstvom kao na
dahnućem ... Liberalni sociolozi jedno
dušno drže da su sadržaji tih romana
krcati nesnošljivošću, rasizmom, an
tisemitizmom i nasiljem svake vrste, što
je u blažoj mjeri također svojstvo filma
Pasija.

Dragan Rubeša (*Vijenac*, 1. 4.
2004.):

- Ako pažljivo prelistamo *Curriculum*
Mela Gibsona shvatit ćemo da je
Pasija logični vrhunac jedne mazohis
tičke karijere ... Karamelizirana krv na
Kristovu izbradanom tijelu koje nam
autor podarjuje u seriji megakrupnih
planova pretvara ga u najobičniju vo
štenu figuru. Zato je Caviezellova šminka
neuvjeverljiva ... Čudi me da se naši dis
tributeri nisu sjetili uvrstiti krvavi do
kumentarac *Njemi krik* (o pobačaju
- pr. I.M.) kao idealnu predigru *Pasiji*.

Dragan Rubeša, 2. put (*Novi list*,
4. 4. 2004.):

- Ima tu jedna druga dvojba koju
povlači ovaj brutalni film: postoji li uopće
religija koja se s tolikom strašću prepusta
pričavljivanju ljudskih patnji kao što je
kršćanstvo? Izuzev šiitskih ritualnih
samoranjanja, koji su ipak povezani s
islamskim fundamentalizmom, gotovo
da ne pamtim (pamti li ili ne pamti - pr.
I.M.) nijednu religiju koja bi bila toliko
ukorijenjena u pverzno vizualiziranje
boli, mrvarenja i inih krvavih užasa.

Damir Radić (*Nacional*, 31. 3.
2004.):

- Pod naslovom *Razotkrivena snaga
militantnog duha u Crkvi* Radić piše:
Doista, postavlja se pitanje o motivaciji
koja je navela Gibsona da ekonomičan
stil evanđelja prevede u elaborirane pri
kaze strašnog nasilja. Reklo bi se da ga
je vodila želja za istinitošću ... No na
stvari je još nešto, Gibsonu su kao mil
itantnom kršćaninu, kakvih, uostalom,
i među našim katolicima ima podosta
(dovoljno se sjetiti krunica koje su bro
jni hrvatski vojnici nosili na početku
Domovinskog rata), znatno inspirativn
ije Kristove riječi o "maču i ognju",
nego ljubavi i milosrđu. (Nijedna riječ
o "maču i ognju" osim naredbe u Get
semanskom vrtu da se mač vrati u ko
Isusu kada su snimali špageti vesterne.

rice nije izrečena, a analogija s krunica
ma, kao dokazu militantnosti, a ne želje
za Božjom zaštitom, uistinu je magare
ćina - pr. I.M.)

Maja Brala (*Novi list*, 10. 4.
2004.):

- *Pasija* i dalje žanje rekorda
gledanosti, čak i u zemljama gdje se
to ne bi očekivalo, kao što su Ujedinjeni
Arapski Emirati i Katar. (Ovo
liko neznanje spada već u magarećine
- pr. I.M.)

Sanja Ilić (*Total film* br. 13, IV/
2004.):

- Dodaci kojih nema u Novom Za
vjetu ujedno su najslabiji dio filma, a
neuspjeli su i flashbackovi. Za skeptične
gledatelje snažniji dojam ostavlja sam kraj kad se s ulaza grob
nice odmice kamena ploča i vidimo
prazan mrtvački pokrov i potom, u
kratkom bljesku, uskrslog Isusa.

Presuda: Obvezno pogledati zbog
(valjda - radi, pr. I.M.) filmske kul
ture, ali ne očekujte filmofilski užitak.

Ocjena: 2,5

(Kod Sanje Ilić je, čini se sve obr
nuto - kvaliteta kraja i flashbackova,
a zaboravila je i to da Pilatova žena
nije novi lik, koji ne postoji u Eva
ndeljima - pr. I.M.)

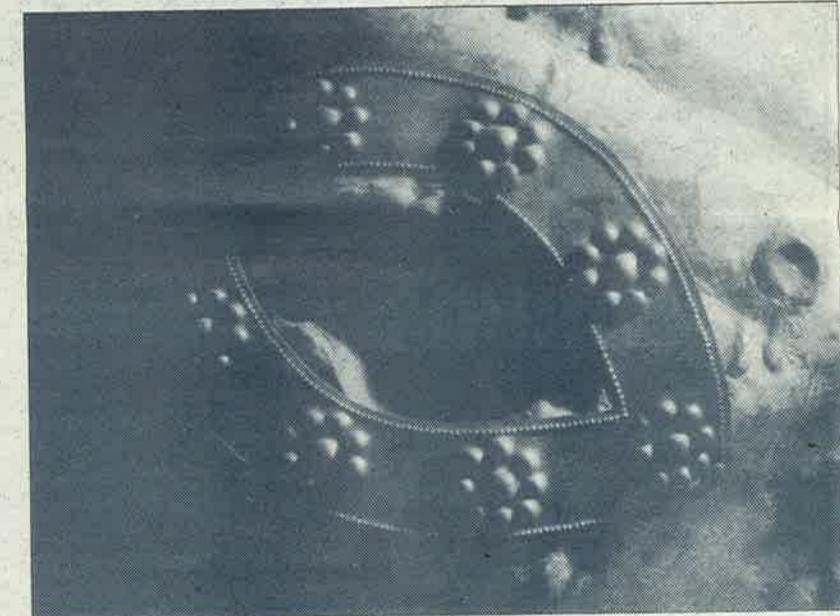
U svakom vesternu ključni je trenu
tak kada heroja ulove i istuku ga
gotovo do smrti. U filmovima *Za
šaku dolara* i *Za dolar više* Clint East
wood je premačen gotovo do smrti.

Ivica Ivanišević (*Slobodna Dal
macija*, 17. 4. 2004.):

- *Pasiju* nisam gledao i ne vjeru
jem da hoću; malo mi je glupo placati
kartu za film ako mu unaprijed znam
kraj ... Naravno, ako se od dobrog
hrvatskog katolika (ne postoji sintagma
hrvatski katolik - pr. I.M.) očekuju
je da svake večeri prije spavanja pre
poruči Mela Gibsona milosti Švevi
njega, samo se po sebi razumije da taj
isti pobožni čovjek mora prije svega
odriješiti kesu na blagajni najbližeg
kina. (Bez obzira je li ga dao urednik
ili autor, naslov teksta *Crkva Presve
toga srca Melova* - nešto je najblju
tije što sam pročitao u životu - pr. I.M.)

Renato Baretic (*Slobodna Dal
macija*, 17. 4. 2004.):

- A sad mi se, evo, prvi put događa
da savršeno svjestan, pod punom
odgovornošću, odlučujem kako jedan
jedini, vrlo konkretni filmski naslov,
nipošto neću pogledati ne samo u kinu,
ne samo na video, nego ni nakon
sljedećeg Velikog petka (ajmo se kla
ma).

"Grad u sivom", kadr br. 85 - detalj Isusove rane na prsim

Borislav Mikulić (*Slobodna Dal
macija*, 10. 4. 2004.):

- Zašto se Gibson, optužen za funda
mentalistički katolicizam i antisemitiz
am jednako kao i za sirenje antikršćan
skog osjećaja mržnje, toliko svida najvi
šim hrvatskim klericima? Gibsonovo
besomučno bičevanje golog Isusa nije
maloljetnička ulična zabava, nego psi
hičko mučenje odraslih s političkom
porukom ... Cijeđenje Isusa u *Pasiji* nije
ništa drugo nego regresija u podošlo
ljenje simbolike Posljednje večere, i zato
materijalnost Gibsonove arhiteologije ne
stvara ideju vjere za opću zajednicu, nego
imaginarno poistovjećivanje i novu zat
vorenost, mističnu krvnu sljedbu.

- Gibsonov antisemitizam nije ra
sistički nego postmodern.

- Katolici su hrvatski "komunisti"
danasnjice.

- Pravi problem Gibsonova filma
je smrt govora u "svjedočenju" i ne
posobnost diskurzivne komunikaci
je. (UH - pr. I.M.)

Quentin Tarantino (*Nacional*,
13. 4. 2004.):

- U razgovoru s Deanom Si
novićem rekao je: Sinoć sam gledao
Pasiju i razmišljam koliko su Talijani
u svojim filmovima koristili priču o
Isusu kada su snimali špageti vesterne.

dit da će ići!) na televiziji. Riječ je, nar
avno, jasno vam je, o *Pasiji* ... Neću, jer
sam i inače preosjetljiv na odveć eks
plicitne prikaze nasilja, a pogotovo ako
unaprijed steknem dojam (nagla
sio - pr. I.M.) da iza redateljevih mudrov
anja o ljubavi i žrtvi u prvom redu stoji
nada u Oscara za specijalne efekte.

(Od prošle subote mnogi me pitaju
- je li to nova moda pisati o filmu koji se
nije video. Nije moda, odgovaram, nego
najobičnija magarećina ... pr. I.M.)

Napomene

Ovom prigodom valja reći da ne
pratim *Vjesnik* (čak ni nedjeljni) z bog
prevelika formata, *Večernji list* (otko
ko je ukinuo tjedni Kulturni prilog) i
Feral, otkad košta 15 kuna.

Također je red spomenuti (ovog časa
samo po imenu) one ljudi koji su napisali
dobre tekstove o filmu ili u povodu
filma. To su: Aldo Paquola, Vinko Grub
išić, Zoran Vukman, Jakša Raguž, Ino
slav Bešker i još neki o kojima će (ako
Bog da) opširnije pisati u sljedećem broju
Forum. Uz to, samo se po sebi razume
jije da cu tada priložiti i vlastitu anal
izu Gibsonova filma *Muka Kristova*.

IVAN MARTINAC
U Splitu, 21. 4. 2004.

IVAN MARTINAC odgovara na "magarećine" napisane i rečene u povodu Gibsonova filma "Pasija" - o antisemitizmu, sadizmu, mazohizmu, flagelantstvu, islamu, židovstvu...

Prvi je novinski tekst objavljen u beogradskom Studentu, 21. listopada 1958. Bio je to osvrt na film Mihaila K. Kalatozova Ždralovi lete (*Letjat žuravli*), ali mu je urednik dao neprimjeren naslov *Daje Ajzenštajn živ.* Kao, bilo bi mu drago (zbog Ždralova) da je živ... Ako sam to već negdje spomenuo (tko zna gdje i u kojem kontekstu) ispričavam se. Stari...

Uglavnom, htio sam reći da se bavim publicistikom nešto malo duže nego poezijom, režiranjem i montiranjem filma i arhitekturom. Bog mi je dao mnoge talente i nisam se morao prisiljavati ni na što. Nikada nisam bio u "radnom odnosu" kao novinar. Mirovnu sam zaradio na građenju stambenih objekata i na dizajnu. Poeziju sam pisao kada me je bila volja, i filmove sam snimao kada me je bila volja i kada bi mi Ministarstvo kulture (Fond, SIZ, ili kako se to već zvalo) odobrilo novce, ali nikada (pa ni za te novce) nisam radio po ničijoj ideološkoj narudžbi, ili za nečije političke interese. Ni jedan jedini kadar nisam snimio, nijedan stih ili novinski redak napisao, zato što je to netko drugi htio. Pišem kada mi se piše, no mogu razumjeti i one koji pišu kad im se ne piše, jer – tvrdi je korica kruha.

Ipak, ne shvaćam zašto se toliko novinara "uhvatilo" Gibsonova filma, koji kod nas igra pod naslovom *Pasija*, a zapravo je *Muka Kristova*, zašto su se, ponavljaju, "uhvatili" baš toga filma i to ne samo tzv. filmski kritičari, koji ajmoreć o filmu nešto znaju, nego i oni koji ne znaju ništa, dok o kršćanstvu, razumije se, ni jedni ni drugi ne znaju ništa. A svećenici? Zašto oni, zaboga, daju filmske izjave i "filmske" upute? Ma svejedno! Ići ću korak po korak pa što bude.

Preskočena magarećina

U prošlom broju *Forum*, koji nosi nadnevak 25. travnja, kada se slavi sv. Marko ("na sv. Marka – križ i bandira vanka") montirao sam sve magarećine (Krležin izraz) do kojih sam mogao doći, smišljene u povodu *Muke Kristove*, te objelodanjene u hrvatskim dnevnim novinama, tjednicima i dvotjednicima. "Prozvao" sam 17 domaćih tekstopisaca i Quentinu Tarantinu, priloživši (ako sam dobro brojio) 36 njihovih magarećina. Jednu sam, međutim, ni sam ne znam kako, preskočio. Riječ je o "primjerbi" Milana Ivkošića, što ju je *Hrvatsko slovo* 9. 4. 2004. prenijelo, valjda, iz *Večernjeg lista*:

"Hrvatska je pak kritika jedinstvena po tome što je nedavno u dugačkom pamfletu s "nipošto gledati" Gibsonov film popratio autor romana po kojem je snimljen film *Svjedoci* (odnosi se na Jurica Pavičića, čije je "nipošto gledati", ukoliko je točno citiran, 37. magarećina – pr. I.M.)

Objede i odgovori

Potpisnici su tekstova (nije zgoregao ponoviti) – Marko Grčić, don Ivan Grubišić, Drago Pilsel, don Anton Šuljić, msgr. Mile Bogović, Boško Picula, Jurica Pavičić, Radovan Stipetić, Ante Tomic, Ivan Starčević, Damir Radić, Maja Brala, Sanja Ilić, Borislav Mikulić, Ivica Ivanišević, Renato Baretic, i Quentin Tarantino. Uprošlom sam *Forumu* doslovno citirao sve njihove objede, kao i sve novine u kojima su te objede tiskane, što je i red. Ovdje sam ih pokušao strpati pod istu "kapu", ali nije išlo, je nisu svi jednak "krivi". Marko je Grčić, primjerice, svoju kolumnu *Riječi, riječi*, proširio s dvije (uobičajene) stranice na tri i sve tri je napunio nevjerojatnim optužbama, kao da je u njega ušla ona sila koju ne volim ni spominjati... Ipak, izjave sam pojedinih auto-

ra sažeо, ujedinio, pa i stilizirao, ali sa zadržanim izvornim smislim. Evo do čega sam došao.

Marko Grčić:

- Sadomazohistička pornografija za antisemite i flagelante. Podivljalo religiozno židovstvo u najarognitnjem i najsmrtonosnijem obliku, Prebacivanje krivnje s Pilata i rimske vlasti na domaće svećenstvo i židovske mase. Ultimativni zahtjevi da Isus bude propet kao razbojnik. Najmonstruoznije nasilje što je ikad viđeno na filmu. Sladostrasno uživanje u detaljima ljudskog čerečenja.

Don Ivan Grubišić:

- Zbog agresivnosti filma malo mi je falilo da izidem iz kina usred projekcije.

Drago Pilsel:

- 80 posto filma je mrcvarenje ljudskog tijela. Židovi su odgovorni za smrt Isusa.

Don Anton Šuljić:

- Patnja je naglašena, čak do mjere dobrog ukusa.

Msgr. Mile Bogović:

- Redatelj je previše inzistirao na maltretiranju i sili, na tragediji sile i mržnje do karikiranja.

Boško Picula:

- Sto minuta divljačkog zlostavljanja Isusa Krista. Zlurado iživljavanje, krv, jauci, puknute kosti, izvadene oči.

Jurica Pavičić:

- U filmu prevladava mizantropski pogled na ljudski rod, duhovna pornografija. Film afirmira mržnju umjesto ljubavi. Nipošto gledati!

Ante Tomic:

- Sadomazohistički spektakl jednog katoličkog fundamentalista. Bičevanje kao božanski misterij.

Ivan Starčević:

- Bolesno sadistički film.

Radovan Stipetić:

- Instrumentaliziranje kršćanstva za trenutne potrebe ekstremne američke desnice. Nesnošljivost, rasizam, antisemitizam i nasilje svake vrste.

Dragan Rubeša:

- Logični vrhunac jedne mazohističke karijere. Kršćanstvo kao religija koja se s velikom strašću prepusta prikazivanju ljudskih patnji. Religija ukorijenjena u perverzno vizualiziranje болi. Mrcvarenje i ini krvavi užasi.

Damir Radić:

- Razotkrivene snage militantnog duha u Crkvi. Gibson kao militantni kršćanin, kakvih uostalom i među našim katolicima ima podosta.

Maja Brala:

- Dotična se čudi što Gibsonov film žanre rekorde gledanosti među muslimanima.

Sanja Ilić:

- Ona, pak, kaže da su dodaci kojih nema u Novom Zavjetu najslabiji dio filma da su i flashbackovi neuspjeli, a da je najbolji sam kraj (pričak Uskrsnuća – pr. I.M.)

Borislav Mikulić:

- Gibsonovo bjesomučno bičevanje golog Isusa je psihičko mučenje odraslih s političkom porukom. Katolici su hrvatski "komunisti" današnjice.

Ivica Ivanišević:

- *Pasiju* (tj. *Muku Kristova* – pr. I.M.) nisam gledao i ne vjerujem da hoću; malo mi je glupo plačati kartu za film ako mu unaprijed znam kraj. (Strašan štos – pr. I.M.). Autor je dao i naslov tekstu – *Crkva presvetog srca Melova* (što je bljuvotina uperena protiv ikone kršćanstva – Presvetog srca Isusova – pr. I.M.)

Renato Baretic:

- Unaprijed sam stekao dojam da iza redateljevih mudrovanja o ljubavi i životu u prvom redu stoji nuda u Oscaru za specijalne efekte. (Unaprijed i

Iz filma "Grad u sivom" Ivana Martinca, kadr 77

Muka Kris'

Ne shvaćam zašto se toliko novinara "uhvatilo" Gibsonova filma "Pasija", a zapravo je "Muka Kristova", zašto su se, ponavljaju samo tzv. filmski kritičari, koji ajmoreć o filmu nešto znaju, ne o kršćanstvu, razumije se, ni jedni ni drugi ne znaju ništa. A svećenici izjave i "filmske" upute?

dojam ne idu zajedno – pr. I.M.)

Quentin Tarantino:

- Talijani su koristili priču o Isusu kada su snimali špageti vesterne, gdje je ključni trenutak kada heroja ulove i istaknu gotovo do smrti. (Mnogi su filmski junaci istučeni do smrti i u talijanskim i u američkim i inim filmovima, što nema nikakve veze s pričom o Isusu – pr. I.M.)

Pažljivi čitatelji će shvatiti da sam na magarećine posljednje trojice već odgovorio, a na lavinu objeda istresenu na Gibsonova leđa tek treba odgovoriti. Napominjem da svi ti ljudi, za sve što im se mota po glavi optužuju redatelja, ali pri tom zaboravljaju da nije riječ o njemu nego o njegovom filmu i da se sve optužbe moraju kroz film (što znači kroz nekog pojedinca, ili neku grupu) mater-

ijalizirati, tj. detaljno objasniti. Uzmimo za početak...

Antisemitizam

Je li Gibson antisemit ili nije, ne znam, ali u njegovu filmu za antisemitizam se mogu optužiti samo Rimljani (jer su svi ostali Židovi), a i mala djeca znaju da Rimljani nisu bili antisemiti, nisu ni znali što je to. U svojem golemom imperiju vladali su mnogim narodima, od Engleza do Židova, a sve su stanovnike uglavnom razlikovali po tome imaju li ili nemaju status rimskih građana. Rimski se građanin (kao recimo, sv. Pavao, školovani Židov) mogao, u krajnjim nevoljima, pozvati na svoj status i zahtijevati da mu se mačem odrubi glava, dok je negdašnji ribar iz Galileje (sv. Petar) za

istu optužbu – razapet. Dakle, objeda za antisemitizam ili rasizam je – čista magarećina.

Sadizam

Po meni, rimski vojnici što su šibali i bičevali Isusa nisu bili sadisti, jer da bi netko bio sadist mora biti svjestan svojeg sadizma. Taje nastranost dobila je po poverznom markizu de Sadeu (1740 – 1814), koji nije prezao ni od seksualna umorstva, a ne po nekoj barbarskoj budućnosti. Sadist nije samo okrutni nego i poverzni mučitelj. Sadist je "školovan" čovjek koji na ulici "pokupi" malu djevojčiću i onda je kod kuće reže žiletom. Rimski vojni krvnici, koji su doista unakazili (bičevanjem) Isusa, koji su mu nabilni trnovu krunu na glavu, smijali mu

Već vidim Ivicu Ivaniševića i Antu Tomića kako se smijulje. Pa nek se smijulje. Htio sam samo reći da je broj udaraca, što ih je Isus primio u Gibsonovu filmu, više nego trideset puta manji od onoga broja što ga je povjerio sv. Brigitu, a i taj broj je teoretski moguć

stova (2)

ilmá, koji kod nas igra pod naslovom m, "uhvatili" baš toga filma i to ne nego i oni koji ne znaju ništa, dok o ećenici? Zašto oni, zaboga, daju filmske

se, izrugivali, nisu, ipak, bili sadisti. Barbarsko cerekanje nije ni slično zločudnom uživanju. Barbarizam nije sadizam... Na ovome mjestu ispričat ću vam priču o sv. Brigit Švedskoj (1303–1373).

Molitve sv. Brigitte

Nakon svojega "civilnog" života sv. Brigit je došla u Rim i zaredila se. Uz sv. Katarinu Sijensku imala je velik utjecaj na pape u Avignonu i na njihov povratak. A imala je i jednu (da tako kažem – privatnu) želju. Dugo je, naime, željela znati broj udaraca što ih je naš Gospodin primio u svojoj Muci. I jednog joj se dana On ukaza (u crkvi sv. Pavla) i reče: "Ja sam primio na svojem tijelu 5480 udaraca. Ako ih hoćeš častiti kakovom pobožnošću onda moli Oče naš i Zdra-

vo Mariju s ovih 15 molitava (što ih je od Njega čula – pr. I.M.) za vrijeme od jedne godine. Kadase godina svrši time će biti pozdravljena svaka moja Rana" (365 x 15 = 5475, a 366 x 15 = 5490 – pr. I.M.). Molitve je odobrio papa Klement XII. (1730–1740), a papa Pio IX. (1846–1878) ih je 31. 5. 1862. priznao istinitima i korisnima za duše.

Meni je knjižicu molitava sv. Brigit poslao Miro Glavurtić (kada mi je bilo najpotrebitije) i molio sam ih svake večeri, od 12.1. 1991. do Uzašača 16. 5. 1996.

Već vidim Ivicu Ivaniševića i Antu Tomića kako se smijulje. Pa nek se smijulje. Htio sam samo reći da je broj udaraca, što ih je Isus primio u Gibsonovu filmu, više nego trideset puta manji od

onoga broja što ga je povjerio sv. Brigit, a i taj broj je teoretski moguć.

Mazohizam i flagelantstvo

U Muci Kristovoj mazohist može biti samo Krist, jer nikog drugog ne bičuju, niti itko drugi trpi bilo kakvu bol, ne računajući hramskog policijaca u Getsemanjskom vrtu, što mu je Petar (?) odsjekao uho i dva raspeta razbojnika. A da Isus nije mazohist i flagelant (onaj koji se sam bičuje ili uživa u bičevanju) to ne kanim dokazivati, niti o tome pisati. Marko Grčić dôduse u svom naslovu kaže da je *Muka Kristova* – sadomasohistička pornografija za mazohiste i flagelante, što znači da bi neki mazohist ili flagelant, ispred televizora ili u kino dvorani, mogao uživati gledajući *Muku*. Ta nećemo, valjda, i o tome razgovarati?

Pitam se, konačno, što je ostalo, ako su najkrupnije objede odbačene. Pa, valja reći nekoliko rečenica o muslimanima i židovima, kako se Maja Bralla ne bi i dađe čudila što muslimani postavljaju rekordne gledanosti u mnogim zemljama.

Islam i židovstvo

Za one koji su prihvatali islam (što uzgred rečeno znači – predanost) Isus, kojega zovu Isa, je pejgamber (prorok, Božji Poslanik), a njegova ga je majka Merjema (kako zovu Mariju) rodila, "a da ju čovječja ruka nije dotakla", što znači da je smatraju djevicom. Melek Džebrail (andeo Gabriel) donio joj je poruku kao u Evandelju (Indžilu) i rodila je sina, kojega muslimani zovu Isa sin Merjemin. Ne priznaju mu, dakle, daje sin Božji, ali je za njih, nedvojbeno, jedan od prvih Poslanika Svetišnjeg. Njegova riječ i Njegov duh.

U židovstvu mu, pak, ne priznaju ništa, a ni njegova majka koju zovu Mirjam, najblaže rečeno, nema nikakva ugleda. Takav se stav zorno zrcali u tekstu što ga je izgovorio jedan sredovječni Židov u filmu *Slatki panj* (*La Bûche*, 1999.) koji je režirala Daniele Thompson.

"Za mene je Božić (kaže taj Židov) samo rođendan jednog židovskog skrojivočića".

Ne radi se znači, kao što misli Grčić, o podivljalom religioznom židovstvu u najarognatnijem i najsmrtonosnijem obliku, već naprsto o židovstvu. Veliki svećenici, bivši i tadašnji (Ana i Kajfa) nisu u Isusu prepoznali Mesiju, kojega eto još uvijek čekaju, a ako nije bio Mesija, tada je bogohulnik. Mogli su ga, dôduse, kamenovati na smrt, kao sv. Stjepana, ali su ga predali Rimljani, da ga razapnu, jer im je bilo lakše.

Sve ostale primjedbe kao, recimo, da je patnja naglašena do mjere dobrog ukusa, da je 80 posto filma mrvarenje ljudskog tijela, da film afirmira mržnju umjesto ljubavi, valja osporiti preciznom analizom Gibsonova filma.

Za objede, kao što je Stipetićeva, da je *Muka Kristova* instrumentaliziranje kršćanstva za trenutne potrebe ekstremne američke dešnice; da se filmom razotkriva militantni duh Crkve, da je bjesomučno bičevanje golog Isusa psihičko mučenje odraslih s političkom porukom, da su katolički hrvatski "komunisti" današnjice, te da je Gibsonov film uradak katoličkog fundamentalista (a pitanje je postoji li uopće katolički fundamentalizam) nisam dovoljno pametan. Uostalom, treba ih pustiti na miru, da same izdahn.

Pohvale

U prošlosti sam Forumu spomenuo nekoliko ljudi, koji su pohvalno

pisali o Gibsonovu filmu ili u povodu filma, te sam uz to obećao da ću sljedeći put biti opširniji. Nemam, nažalost, toliko prostora koliko mi treba, ali ću ipak citirati najbitnije dijelove njihovih teksta.

Aldo Paquola: *Muka Kristova* je vječna rukotvorina zla (Novi list, 4. 4. 2004.)

— Mel Gibson je u 125 minuta filma (hrvatski kritičari viču o tri sata sadomazohističkog spektakla, gdje su to zapravo bili i što su gledali, oni to ne znaju) pokazao veliku dramsku, pripovjednu i vizualnu koherentnost u protjecanju vremena muke Kristove i vremenskom istjecanju Isušova života u ovozemaljskom trajanju torture Zla... Nasilje na filmu ne sablažnjava, niti šokira. Tek sijeće obruce i skida maske sebičnosti, samozavaravanja i samozadovoljstva.

— Puno toga je Gibson izmjenio, podario nam celuloidnog Krista kao opomenu i poziv na prekid s dokolicom, hedonizmom, egoizmom i duhovnim cirkusom New Agea. Šibajući. Bičujući. Razapinjući. Ali zar je bilo drukčije?

— U razgovoru s Ivanom Ugrinom rekao je: Križ je duboko utkan u našu ljudsku narav i od njega se ne može pobjeći. Osoba koja se ne može s time pomiriti, koja ga ne može ili ne želi prihvati, jest infantilna, nezrela osoba koja bježi od stvarnosti... osoba koja ne prihvata križ ne prihvata ni samu sebe.

— Film velikog vjernika katolika Mela Gibsona gledao sam dva puta. U oba slučaja film je ostavio duboki dojam na me. Moram i želim priznati da sam oba puta plakao, drugi put još i više... Plakali su također i daleko hrabriji i jači od mene. I to je dobro.

Ivan Ugrin: *Pobožan i koristan film* (Slobodna Dalmacija, 2.3. 2004.)

— U filmu je prije svega izražena ljubav kojom Krist ide do kraja i ljubi svakoga čovjeka, pa i one koji njega mrze, muče i razapinju. Umirući s križa poručuje: "Oprosti im jer ne znaju što čine!"

Tomislav Čegir (Vijenac, 15.4. 2004.)

— *Pasijsa* je film izražene povijesne, čak i etnološke uvjerljivosti, koju prije svega uočavamo u izvedbi sce-

"Grad u sivom", kadr 75

Vinko Grubišić: *Otkupiteljska Muka po Melu Gibsonu* (Hrvatsko slovo, 2. 4. 2004.)

— Strašna je Kristova Muka, no u njoj ni u jednom času nema bezizlazja... Gotovo svaki prizor na granici smrti ima svoj kontrapunkt u životu, u malim ljudskim svakidašnjim radostima. Kao, recimo, onaj običan kuhinjski stol.

— Marija je žena izmučena, ali blaga, plemenita i lijepa. Ona je posvuda s Kristom, njezin pogled je dostatan da Isus nastavi svoju otkupiteljsku misiju. Većinu Isusovih muka ona promatra, ali bez mnogo suza, kao da znade da valja ići do kraja.

— Kad je obavio svoj posao, Šimuna Cirenca silom tjeraju od Krista. Rijetko je u tako malo prizora toliko toga rečeno i sugerirano kao u tom kratkom suotkupiteljskom putu Šimuna Cirenca.

Zoran Vukman: *Gibsonova Pasijsa je mala duhovna revolucija* (Hrvatsko slovo, 9. 4. 2004.)

— Zamislite i to, kakav mora biti katolički svećenik, a na žalost i takvih ima, koji nakon projekcije filma izjavljuje da je htio usred filma napustiti kino. Na prizore Kristove muke, katolički svećenik bi napustio dvoranu! Da je film uvredljiv za Boga i čovjeka, da je lažan, da vrijeđa katoličku vjeru, tek onda bih razumio tog svećenika.

— Zar Isus traži od nas da krijemo Njegove rane ili da ih častimo?

Mijo Nikšić: *Isusovac, duhovnik i psiholog* (Slobodna Dalmacija, 10. 4. 2004.)

nografije ili kostimografije... ali i u uporabi izvornih jezika – aramejskog i latinskog... a slikovnost je naglašena snimateljskim radom Caleba De Schanela.

Bože V.Žigo (Slobodna Dalmacija, 10. 4. 2004.): Pišući o knjizi Patricka J. Buchanana *Smrt Zapada*, kaže:

— Ispast će (ako propadne Zapad – pr. I. M.) da je Isus na križu umro uzalud. Zato Gibson ima pravo kada žestoko naturalističkim slikama... opominje i podsjeća svijet na strašne Spasiteljeve muke, zato imaju pravo zagovornici kršćanske preambule u Ustavu Nove Europe, zato imaju pravo svi koji u Hrvatskoj upozoravaju na opasnosti od bijele kuge, nekritičkoga klanjanja globalizmu, te gubitka tradicionalnih vrijednosti.

Također su dobro napisani i poučni tekstovi, u povodu filma *Muka Kristova* – **Inoslav Bešker:** *Tko je ubio Isusa* (Jutarnji list, 20. 3. 2004.), **Jaka Raguž:** *Poncije Pilat* (Jutarnji list 10. 4. 2004.), te redakcijski tekst: *Muka Isusova u očima vjernika: čajanka ili žrtva* (Glas Koncila, 28. 3. 2004.)

Napomena:

Čovjekova jamstva (bez milosti Božje) ne znače ništa te je moja analiza Gibsonova filma ostala za sljedeći Forum.

U Splitu, 28. travnja 2004.

IVAN MARTINAC

5480

IVAN MARTINAC, filmski redatelj, piše o "Pasiji": Direktor fotografije, scenograf, kostimograf i šminker zasluzuju - čistu peticu. Gibson, njegov montažer i skladatelj zasluzuju - četvorku. Od glumaca svi su odlični, jedino Monica Bellucci šmira

Kao srednjoškolac gotovo da nisam ni isao u kino. Sjećam se samo jednog filma - Pabstove *Prosjačke opere* (*Die Dreigroschenoper*, 1931) koja je igrala u Vicka. Međutim, kao student arhitekture u Zagrebu i Beogradu, nagledao sam se filmova u zagrebačkoj i beogradskoj Kinoteci, a na dvogodišnjem *Filmskom centru* video sam i ono što se inače nije moglo vidjeti (na primjer - nacistički film). U Split sam se vratio u rujnu 1962. sa zavodnom kulturom gledanja, tj. munjevitog zapažanja (kako bi rekao Papanek). Pokrenuo sam proizvodnju u Kino-klubu, te inicirao otvaranje Kinotečine dvorane *Zlatna vrata*. Uglavnom, snimio sam sve što sam htio, i video sve što je snimljeno.

Na republičkom Natječaju u srpnju 1991. odobren mi je kratkometražni projekt *Grad u sivom*. Istodobno, razbuktao se rat, stvarala se samostalna Hrvatska na životima najboljih i uz golemo razočarenje zbog lažljivaca, lupeža i licemjera. *Grad u sivom* sam, ipak, montirao i odlučio više ne snimati (sto je posebna priča), a prestao sam ići i u kino, pa i na Kinotečine projekcije. Posljednji film što ga se sjećam je *Ničija zemlja*, na koju me je jedva nagovorio danas pokojni Svenimir Pavić.

A onda je došla *Muka Kristova*, praćena slapovima novinskih komentara, cija je zloča tražila odgovor. Da završim.

Gibsonov sam film gledao dva puta u kinu *Central*, pod prilično dobrim uvjetima, i oko šest sati na DVD-u, kada mi je zdušno pomagao Martin (Tino) Crvelin, redatelj i montažer iz prve autorske generacije Kino-kluba *Split*.

Bičevanje i druga mrvarenja

Gibsonov film počinje u praskozorje (oko 3 ujutro) u Getsemanskom vrtu. Petar, Ivan i Jakov spavaju, a Isus moli Oca da ga smrtna časa mimoide, ali da ne bude njegova volja nego Očeva. Znoji se krvavim znojem, a "duša mu je nasmrт žalosna". I zbog toga što učenici nisu mogli ostati budni, i zbog ljudi, općenito.

U tom bi času trebao doći Juda s hramskom stražom, Ali Gibson "ubacuje" onu spodobu, kojoj ne izgovaram ime (pa ču je zvati S.). Pet i pol minuta od početka filma pojavljuje se ta spodoba s crvićem u lijevoj nosnici, izaziva ga (kao nekoč u pustinji), pušta zmiju na nj, ali Isus naglim pokretom noge (i šokantnim filmskim rezom) zgazi zmijinu glavu. Sve to traje 3 min. i 18 sek. A tada dolazi Juda. Poljubi ga (Juditinim poljupcem) u 10 i 19, neki stražar prvi put udari Isusa u 13 i 50, a deveti put u 15 i 15. Tukli su ga, znači, 1 min. i 25 sek. Već u 15 i 30 potpuno mu je zatvoreno desno oko što je, čini se, Gibsonu trebalo radi kontrasta s reminiscencijama.

Trojica Isusovih učenika su se također latili mačeva (dok ih Isus nije zaustavio) i Petar jednom od stražara po imenu Malho odsjeca uho. Isus mu ga dodirov ruke vraća, što je njegovo posljednje (zemaljsko) čudo, a za Malha, očito - životna prekretnica.

Inače, u Getsemaniju ga, prema Evanđeljima, ne tuku, ali se ne može reći da je ta scena filmski promašena. Naprotiv.

Uskoro, Isusa dovlaće do Kajfe, velikog svećenika, i do Velikog vjeća, sastavljenog od svećeničkih glavarava, pismoznanaca i narodnih starješina. Prvi je udarac hramskog stražara (uz komentar - zar se tako razgovara s velikim svećenikom) "pao" u 24 i 25, a

posljednji u 29 i 45. Za 5 min. i 20 sek. zadali su mu 24 udarca. Na pitanje: Jesi li ti Krist, Sin Božji? Isus odgovara neizgovorljivim Božnjim imenom: Ja jesam! na što veliki svećenik razdrige haljine, proglašivši Isusov odgovor hulom. To se dogodilo u 27 i 50, a Ana (negdašnji veliki svećenik i Kajfin tast) ošamari i pljune Isusa u 28 i 30. Na to su ga i ostali pljuvali u lice, udarali i pljuskali.

Valja reći, što neki nisu zapazili, da su dvojica iz Vijeća branili Isusa. To su bili njegovi "tajni" poštovatelji, Josip iz Arimateje i Nikodem.

U sudištu Pilatovu, prva je šiba ošinula Isusa po golim ledima u 53 i 15 i udarali su ga šibama i bičevima sve do 64 i 48, a 42 sek. su mu nabijali trnovu krunu na glavu. Ukupno je u sudištu, do Križnoga puta, primio 106 udaraca za 12 min. i 15 sek.

U 73 i 17 Isus počinje nositi križ. Nakon trećeg pada (u 81 i 55) Rimljani prisiljavaju Šimuna Cirenca (koji se izgleda vraćao iz polja) da mu pomogne koliko može, a nakon 4. pada Šimun se toliko razbjesnio na Rimljane da urla kako neće nositi, ako ne prestanu tući Isusa. Nakon 6. pada Šimun mu govori kao prijatelju: Skoro smo stigli, još malo pa smo tamno, još malo... Već su vrlo bliski, istinski supatnici. Nakon 7. pada Rimljani tjeraju Šimuna: Odlazi sada, sloboden si, odlazi... ali se njemu ne ide... Na Križnom putu Isus je primio 57 udaraca za 18 min. i 13 sek, što znači da je od Getsemanskog vrta do početka razapinjanja Sin Božji udaren 196 puta za 41 minutu, od čega je oko 50 udaraca bilo u tzv. "offu", kada se čuje samo zvuk.

Prvi čavao probio je Isusov dlan u 96 i 38, okretanje križa s već razapetim tijelom (što je gore od bilo kojeg pada) dogodilo se u 99 i 30, a natpis iznad Isusove glave (na dva jezika - latinskom i hebrejskom) snimljen je u 100 i 35. Samo u Ivanovu Evandelju spominje se natpis na tri jezika (treći je grčki), ali ga je Ivan pisao oko godine 97., gotovo 70 godina nakon događaja, pa mu, po mojemu mišljenju, ne pomaže mnogo što je bio očeviđac. Tekst je, dakako, izvorni - Iesus Nazarenus, Rex Iudeorum.

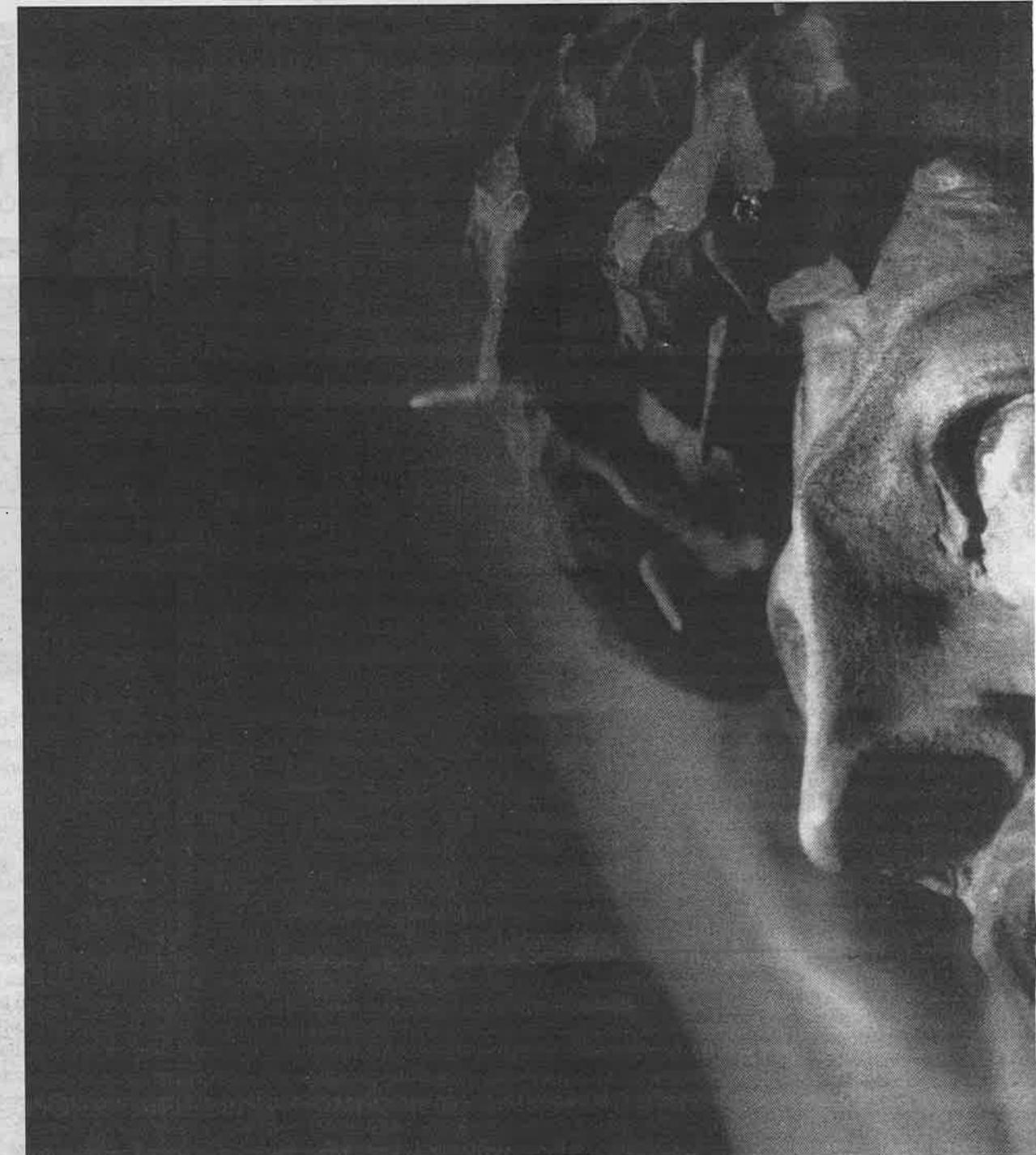
Zatim Isus kaže Dismasu (dobrom razbojniku) da će "još danas biti s njim u raju", svojoj majci preporuča apostola Ivana kao sina, a Ivanu kaže da pazi na "svolu" majku. U 112. minuti izgovara: Oče, u ruke tvoje predajem dušu svoju. I sve je završeno. Slijede: grmljavina, potresi, pucanje hrama...

Suhoparni zaključak je da bičevanje s mrvarenjima i razapinjanjem traje ukupno 45 minuta, što ipak nije 100, niti 80% filma (što je 95 minuta). Ne kažem da je to malo, niti da je lako zagledati, Bože me sačuvaj takve primjedbe...

Komentar don Ivana Grubišića da je skoro u pola projekcije napustio dvoranu proglašio sam magarećinom i pri tome ostajem, poglavito stoga jer je u kinu *Central*, bez ikakve dvojbe, bilo udobnije nego onoga petka, oko godine 30., u Jeruzalemu. Ipak, za opravdanje don Ivanu i svima "tankočutnima" može poslužiti činjenica da je od jedanaest Isusovih apostola samo Ivan Zebedejev pratit Učitelja, a desetorica su pobegla.

Vodič kroz film

Sto pitanja i odgovora o filmu Mela Gibsonu *The Passion of the Christ* (*Muka Kristova*) svojevrsni je vodič kroz to filmsko djelo. Priredile su ga dvije američke katoličke ustanove:

Iz filma "Grad u sivom" Ivana Martinca, kadr 81

Muka Kris

Sam svršetak je najlošiji dio filma. Mišljenja sam da Gibson nije namjere da ga razradi ozbiljnije, s tim da ozbiljnije ne znači -

Catholic Exchange i Ascension Press, potvrdio ga je svojim *imprimaturom* (2. ožujka 2004.) biskup San Diega Robert H. Brom, a prava na hrvatsko izdanje dobio je Verbum iz Splita. Vodič je dobro zamišljen s jasnim i preciznim (premda popularnim) odgovorima i prihvaćam ga uz dvije primjedbe.

Na 70. pitanje: Što su zapravo postaje Križnog puta? odgovor, između ostalog, spominje trostruk pad pod križem, a pritom sastavljači zaboravljaju da je u konkretnom filmu Isus pao sedam puta. To uopće nisu zabilježili, iako na mnogim mjestima uživaju govoriti o umjetničkoj slobodi.

Na 96. pitanje: Zašto Đ. (što je drugo ime za S.) tako mahnito reagira na Kristovu smrt na Križu? odgovor veli

daje to zbog toga što je Đ. na Kalvariji u potpunosti poražen, a to naprosti nije točno. Ta spodoba, koju je sam Isus, u Evanđeljima, dvaput proglašio

Knezom od ovog svijeta (što nije beznačajna titula) nikada nije bila jača nego danas, a na vjernicima je da vjeruju da će na kraju povijesti biti poražena. Usput rečeno, kadr o kojemu je riječ (snimljen iz zraka u općem planu sa zoomom unatrag, u trajanju od 18 sek.) najgori je u cijelom filmu i netko treba reći Gibsonu da ga izbací. Također s tom spodobom (zvali je S. ili Đ. ili V.) treba raskrstiti u Getsemanskom vrtu, jer na Križnom putu (kada se god pojavi) unosi filmski, tj. vizualni nemir između Isusa i njegove majke. Uostalom, zašto bi se S. šuljala, s nekakvom starmalom nakazom u naručju, tamo gdje joj nije mjesto. I zašto bi Isus, ako već mora umrijeti, i to dopustio.

Sjećanja (reminiscencije, flashbackovi)

Najprije valja reći da su u Evanđeljima svi događaji poredani kronološki

i da nema reminiscencija. U filmu, pa i ovom, ima.

Zatim, nije istina ono što kaže Sanja Ilić (u *Total filmu* br. 13) da su dodaci, kojih nema u Novom zavjetu, nastojali dijeliti filmu i da su *flashbackovi*, također, neuspjeli. Upravo je obrnuto. Dodatci su, uglavnom, dobri i opravdani, sjećanja su brilljantna, a od svih sjećanja najbolje je prvo, koje je potpuno izmišljeno.

Prvo sjećanje - izrada visokog stola, razgovor s majkom: 28 kadrova, 1 min. 53 sek.

Druge sjećanje - Isus govori Petru da će ga zanijekati: 4 katra, 40 sek.

Treće sjećanje - Pranje nogu: 6 kadrova, 53 sek.

Cetvrti - Isus i Magdalena: 14 kadrova, 1 min. 38 sek.

Peto - Posljednja večera (1. dio): 6 kadrova, 34 sek.

Sesto - Cvjetnica u Jeruzalemu: 2 katra, 6 sek.

Bičevanje s mrcvarenjima i razapinjanjem traje ukupno 45 minuta, što ipak nije 100, niti 80% filma (što je 95 minuta). Ne kažem da je to malo, niti da je lako za gledati, Bože me sačuvaj takve primisli...

stova (3)

e smio "otvarati" motiv Uskrsnuća, bez duže, nego s drukčijom stilizacijom

Sedmo - Isusovo djetinjstvo, Marija kao brižna majka: 7 kadrova, 31 sek.

Osmo - Posljednja večera (2. dio): 3 kadra, 33 sek.

Deveto - Posljednja večera (3. dio): 3 kadra, 26 sek.

Deseto - Posljednja večera (4. dio): 2 kadra, 15 sek.

Jedanaesto - Posljednja večera (5. dio), "Uzmite i jedite, ovo je tijelo moje": 3 kadra, 10 sek.

Dvanaesto - Posljednja večera (6. dio), "Uzmite i pijte. Ovo je moja krv koju dajem vama i drugima za oprost grijeha": 6 kadrova, 26 sek.

Ukupno: 84 kadra, 8 min. 5 sek.

Sjećanja su, kao što sam već rekao, brijantanja i dobro raspoređena, između Isusa i njegovih jedinih pratitelja: majke Marije, Magdalene i apostola Ivana.

Isus se sjeća osam puta, četvrtu je sjećanje Magdaleno, sedmo je Marjino, dvanaesto Ivanovo (jer se vezuje

za njegovo lice), a šesto je "sjećanje" neutralno (opće). Masa koja traži njegovu glavu spojena je s masom koja mu kliče. Ista masa.

Kao filmski redatelj (makar bivši) procjenjujem da ih je moglo (da ne kažem - trebalo) biti četrnaest, jer je 14 - broj muke, i da su trebala trajati 9 minuta, odnosno - 20% od vremena zlostavljanja. Inače, sve je drugo u sjećanjima savršeno: izbor teme, planovi, uglovi, a posebno "mekana" fotografija koja se svojom blagošću izravno suprotstavlja surovosti posljednjih sati Isusova života.

Naprotiv, sam svršetak je najlošiji dio filma. Priklučujem ga sjećanjima da ne bih, zbog dva kadra, "izmišlja" novo poglavlje. Dakle, Gibson ga je snimio u dva kadra spojena pretapanjem, što inače nije radio u filmu, a u drugom kadru (koji je gori od prvoga) vidimo Isusovo naravno lice, bez tragova

Originalni naslov: The Passion of the Christ
Hrvatski prijevod: Pasija (a trebalo bi - Muka Kristova)
Redatelj: Mel Gibson
Scenaristi: Benedict Fitzgerald, Mel Gibson
Producenti: Mel Gibson, Bruce Davey, Stephen McEveety
Izvršni producent: Enzo Sisti
Direktor fotografije: Caleb Deschanel
Montažer: John Wright
Skladatelj: John Debney
Scenograf: Francesco Frigeri
Kostimograf: Maurizio Millenotti
Posebni šminker i audio-vizualni dizajner: Keith Vanderlaan
Casting (predlaganje glumaca): Shaila Rubin

Isus: Jim Caviezel
Marija, njegova majka: Maia Morgenstern
Marija Magdalena: Monica Bellucci
Isus, kao dijete: Andrea Ivan Refuto
Veronika: ?
Ivan, apostol: Hristo Jivkov
Petar, apostol: Francesco De Vito
Klaudija Prokula, Pilatova žena: Claudia Gerini
Poncije Pilat: Hristo Naumov Shopov
Šimun Cirenac; Jarreth Merz
Kajfa, veliki svećenik: Mattia Sbragia
Ana, bivši veliki svećenik: Toni Bertorelli
Juda, apostol: Luca Lionello
Herod: Luca De Dominicis
Malho, hramski stražar: Roberto Bestazzoni
Abenader, Pilatov satnik: Fabio Sartor
Josip iz Arimateje: Giancintoto Ferro
Nikodem: Oleg Mincer
Barabbas: Fedro Sarubbi
Dismas, dobri razbojnik: Sergio Rubini
Gestas, zli razbojnik: Francesco Cabras
S. (spodoba kojoj ne volim spominjati ime, s androginom šminkom i nadosnimljenim muškim glasom): Rosalinda Celentano
Trajanje filma: 126 minuta
Trajanje (bez završne špice): 118 min. i 10 sek.
Broj kadrova: 1985
Prosječna dužina kadra: oko 3,6 sekundi
Početak distribucije: 2004. godina

muke, ali je na desnoj nadlanici rana od čavla. Oba kadra (zato što su u pokretu) traju 1 min. i 36. sek. Mišljenja sam da Gibson nije smio "otvarati" motiv Uskrsnuća, bez namjere da ga razradi ozbiljnije, s tim da ozbiljnije ne znači - duže, nego s drukčijom stilizacijom.

Istinoljubivost

Prekjučer (4. 5.) primio sam pismo s izreskom iz Fokusa, koji ne pratim, jer se ne mogu pratiti sve tiskovine. Da sam ga imao ranije objavio bih oba izabrana ulomka u Pohvalama.

Josip Sanko Rabar: Gibsonovo mračno svjetlo (Fokus, 16. 4. 2004.)

- Kršćanstvo se ne temelji samo na dobroti i ljubavi, već i na križu, što je vrlo neugodna istina...

- Gibson je filmski pokazao da je shvatio bit. *Pasija* (tj. *Muka Kristova* - pr. I. M.) je film velike muke i suošćenja. Uz to, kao što je *Hrvatsko slovo* (9. 4.) objavilo "primjedbu" Milana Ivkovića o Jurici Pavičiću, tako je objavljive i Rabar u *Fokusu*. Prijepis je iz *Jutarnjeg lista* od 17. 3.

- Jurica Pavičić: Zločest, bezbožan i društveno štetan film.

Nisam se "uhvatio" Jurice Pavičića, kao što bi netko mogao pomisliti, nego se Pavičić "uhvatio" *Muke Kristove*.

Zašto? On je (kao kršćanin!) uvjeren da baš taj film kršćani ne smiju gledati. Zašto, pobogu? Da se ne kontaminiraju? Da ne izgube kršćansku "nevinost"? Uostalom, što se njemu dogodilo zato što ga je gledao?

Barabbas

Onomad sam od svih knjiga u svojoj biblioteci trebao *Adresar pisaca*, koji se nalazi među Rječnicima, Antologijama i sličnim knjigama, i kada sam izvukao taj *Adresar* na podu se našla (koji zna kakvim čudom) i jedna tanja knjiga sastavljena od tri kratka romana Pera Lagerkvista, švedskog nobelovca. Prvi je roman bio o Barab-

basu, judejskom razbojniku, umjesto kojeg je razapet Isus.

Trilogija je izdana u Sarajevu, 1961. Nakladnik je Veselin Masleša, edicija je *ars*, urednik Tomislav Ladan, a na srpskiju je preveo Mihailo Stojanović.

Nevjerojatno uzbudljivih 111 stranica. Barabbas se nije cerekao, krevljio, niti je plazio jezik (kao u *Muci*), što nije nikoga impresioniralo i lošiji je dio filma, već je iz prikrajka gledao što se događa, sve do Isusova preminuća na Golgoti. Cijeloga je života imao taj prizor pred očima... Upoznao je mnoge kršćane, a u Neronovu požaru Rima s njima je i razapet. Kao najjači, zadnji je umro, a kada je osjetio da dolazi smrt, izgovorio je u mraku: "Tebi predajem dušu svoju". I izdahnuo.

Barabbas, cije ime znači "očev sin" i treba ga tako pisati (kao sv. Jeronim u *Vulgati*), a ne Baraba, jer se tada ime pretvara u nadimak nekog protuhe, mangupa, ološa, što nije ni blizu izvornom značenju. Čudim se da u veličanstvenom prijevodu Novog zavjeta fra Bonaventura Duda nije izbjegao tu zamku. Dobro. Ovim tekstom želim ustvari zamoliti Tomislava Ladanu da iskoristi sav svoj utjecaj i na hrvatskom jeziku objavi taj kratki roman, bez drugih dijelova trilogije - Sibile i Ahasferove smrti.

Veronikin rubac

U špicu Gibsonova filma nema Veronike, a Tino (suradnik na rekonstrukciji) drži da ju on zove Seraphia i da je glumi Sabrina Impacciatore. Možda je tako, a možda i nije. U svakom je slučaju neobično. Premda se Veronika ne spominje u Evandeljima, Veronikin je rubac (s otisnutim Isusovim likom) bio dugo godina jedna od najčuvenijih relikvija u crkvi sv. Petra u Rimu, sve do 1527., kada je car Karlo V. Habsburgovac (inače gorljivi katolički u sporu s papom Klementom VII.) opustio i opljačkao Rim.

Ta lijepa filmska sekvenca ima 30 kadrova, a traje 2 min. i 18 sek.

Supanje Isusove krvi

Supanja nema ni u jednom Rječniku pa mi kod Brodnjaka, a spuganja ima. Anić kaže da spugati znači - krom ili spužvom kupiti tekućinu, ono što se razlilo. Ali meni supati zvuči svetiće (baš tako - svetiće) kao da ručnici znaju da supaju Isusovu krv, a ne neku vodurinu, koja se slučajno prolila.

A ručnike je darovala Mariji, Isusovo majci, i Magdaleni - Klaudija Prokula, Pilatova žena, ručnike bijele kao snijeg i one dvije su klekle i s pločnika rimskog sudišta počele supati krv, što je pod udarcima bičeva nasilno izvučena iz Isusova tijela.

Toliko sam duboko u ovom filmu da sam se onomad prenuo iza sna, pitajući se - gdje li se danas nalazi ta relikvija, a onda sam shvatio da nema relikvije, nema krvavih ručnika, jer je najljepša sekvenca u *Muci Kristovoj* (12 kadrova koji traju 1 min. i 17 sek.) potpuno izmišljena.

Na ovome mjestu nije na odmet reći nešto što mnogi ne znaju - da *Bibliotheca Sanctorum* u IV. svesku bilježi da je Claudia Procla - rimokatolička svetica.

Dva razbojnika

U Evandelju po Mateju obojica raspeta razbojnika vrijeđaju Isusa. I kod Marka također. Ivan piše o dvojici koji ništa ne govore, a samo Luka razlikuje dobrog od zlog, te navodi Isusovo obećanje dobrom razbojniku. Imena im se u Evandeljima ne spominju, ali ih ikonografija zapadnog kršćanstva poznaće kao Dismasa (dobri) i Gestasa (zli), s tim da je dobri vazda prikazan s Isusove desne strane. Gibson je, iz tko zna kakvih razloga, to obrnuo.

Zatim, tri posljednja opća plana na Golgoti su nadosnimljena, vjerojatno bez redateljeva prisustva i s vrlo lošim scriptom. Isus nije dovoljno krvav, Dismas ne visi kesa oko vrata, a pokraj Gestasa, na gredi, ne visi ono što sliči na kesu. Tko ne vidi te detalje ne bi se trebao baviti ni filmom ni filmskom kritikom.

Privremeni zaključak

Kažem - privremeni, jer je već jutro, 6. travnja, uoči blagdana sv. Dujma, te moram završiti, a lijepo scene mogao bih nabratati do večeri.

Recimo, scena s Marijom, koja ulazi u dvoranu i osjeća Isusovo prisustvo u tamnici, ispod dvorane.

Ili scena Isusove šutnje pred Herodom Antipom, nadležnim za Galileju. Isus šuti, jer ne želi razgovarati s krvnikom, koji je, da ugodi Salomi, dao odrubiti glavu Ivanu Krstitelju. Šuti i gleda ga. Itd... Itd...

Ocjene

Pojednostavnit ću, jer ne volim brojčana izjašnjavanja. Direktor fotografije, scenograf, kostimograf i šminker zaslužuju - čistu peticu.

Gibson, njegov montažer i skladatelj zaslužuju - četvorku.

Od glumaca svi su odlični, posebno Jim Caviezel i Maia Morgenstern. Jedino Monica Bellucci šmira.

P.S.

Mnoge stvari nisam "stigao" napisati. Najviše mi je žao poglavlja - *Marksisti moraju čitati Blocha*, zbog Blochovih briljantnih stranica o Krisitu, te poglavlja - *Laodicejski andeo* o mlakosti (ravnodušnosti) koja je gora od ičega. Također mi je žao što nisam stigao citirati poneki ulomak iz knjige *Isus, sin čovječji (Jesus, the Son of Man)* Kahlila Gibrana, naročito o Šimunu Cirencu i o Judinoj majci.

IVAN MARTINAC